

INTRODUKTION TIL GUNNAR EKELÖF

I marts døde den store svenske digter Gunnar Ekelöf, hvis forsøg på at renske poesien og opbygge et nyt poetisk formsprog skildres i kronikken

BERLINGSKE AFTENAVIS' KRONIK 26. 7. 68

Ekelöf havde oplevet, at sproget ligesom var faldet sammen og blevet ugyldigt, så han måtte opbygge et helt nyt sprog, ord for ord. Han måtte bryde det gamle sprog helt ned, før han kunne opbygge et nyt. I det anarkistiske digt »denaturerad prosa« tales der lige frem om at »smadre bogstaverne«.

Talesproget kom da i centrum for interessen. Det rummer langt flere poetiske muligheder end skriftsproget, ja faktisk uudtømmelige muligheder, fordi det ustansseligt ændrer sig, mens skriftsproget har en tendens til at stivne, hvis det ikke åbnes til talesproget.

Disse sproglige forenklingstræbelser markeres tydeligst af digtsamlingen »Strountes« fra 1955. Ordet »strountes« er en forfranskning af det svenske ord »strunt«, der kan betyde nonsens og affald. Med denne bog udvidede Ekelöf sit sprogområde betydeligt. Digtene i samlingen afprøver helt nye muligheder i ordmaterialet. Der inddrages remser, grafitti, trivial-sprog osv. Denne samling er en af de betydeligste forudsætninger og inspirationskilder for de bestræbelser mod en forenkling af det poetiske formsprog, som også har gjort sig stærkt gældende i dansk poesi i de sidste år.

Dette arbejde med sproget var sammenfaldende med digterens kamp for sin egen identitet. »Når man er kommet så langt som jeg i meningsløshed, er hvert ord atter interessant«, siger Ekelöf et sted.

Denne paradoksale erkendelse af »meningen i meningsløsheden« er en af de bedste nøgler til forståelse af Ekelöfs univers. I et af hans essays står denne trosbekendelse:

»En digters første opgave er at blive sig selv, at blive et menneske. Hans første pligt — eller snarere hans bedste mulighed for at nå dette — er at erkende sin ubodelige ensomhed og meningsløsheden i sin vandring på jorden. Det sker først, da han har fjernet alle kulisser, dekorationer og forklædninger fra virkeligheden. Og det er kun derved, han kan blive til hjælp for andre — ved

at stille sig i andre, i alle menneskers situation. — Det er meningsløsheden, der giver livet mening.«

Nedbrydningen drives helt til bunds: selve ordet »jeg« erkendes som en sproglig løgn, der er opfundet for at vi kan holde sammen på os selv:

Du säger »jag« og »det gäller mig«

men det gäller ett vad:

I verklighet är du ingen.

Så jaglös, naken och formlös är verkligheten!

Det var i skräck inför den du

började klä dig,

började uppföra dig och kalla dig »jag«,

klamra dig fast vid ett halm-

des netop at afslutte det omfattende værk »Diwan«, der vil komme til at stå som et hovedværk i hans produktion.

Det består i virkeligheden af tre enkeltstående digtsamlinger — »Diwan över fursten av Emgion«, »Sagan om Fatumeh« og »Vägvisare till underjorden«.

Mens de tidligere års orientering især var rettet mod fransk og engelsk modernisme, Eliot og Eluard — så er Ekelöf med disse bøger søgt videre til Italien, Grækenland og senere Konstantinopel og Persien i jagten på mytisk stof, der kunne tjene som grundlag for

gion« følger en østromersk fyrstes skæbne under kampen mod de fremstormende shelsukker. I sit anlæg knytter den på forskellig måde til folkedigtningen, f. eks. Rolandskvadet. »Fursten av Emgion« er en mytisk figur, hvoraf digteren selv så at sige udgør en reinkarnation. Kernen i bogen er en række hymniske digte til »gudinden«, jomfruen, der er »moder til ingen« og derfor til alle. Hovedmotivet i trilogien er kærligheden, der varieres gennem billedet af skyggen, jomfruen og moderen, og som slutteligt fører frem til oplevelsen af modsætningernes opværelse i en mystisk enhed.

»Bag om sætningerne, bag om modsætningerne« står der et andet sted hos Ekelöf: i sine bedste digte når han til en sådan mystisk erkendelse af altings sammenfald. En hovedtanke er en forening af jeget og væksten omkring det.

Dødsbevidstheden mærkes derfor som et stadigt genkommende motiv i de senere bøger. Døden som en jeg-udslættelse i den kunstneriske skabelses-proces:

»Om hösten eller om våren -
Var gör det?

I ungdomen eller i ålderdomen -

Än sen?

Ändå forsvinner Du

i bilden av det Hela

Du är forsvunnen,

Du försvann

nå, nyss

eller för tusin år sen

Men själva ditt försvinnande är kvar«.

I et digt som dette er modsætningen mellem liv og død ophævet — døden erkendt som en del af et større kredsløb. Denne dødsrealistiske holdning ses ligeledes i et digt i den sidste samling:

»De gamla, de dödsrealistiska visa

tänkta alltid på detta:

Ett hantverk, till sist bare ett avtryck av liv

En rispa av mejseln som deras

jordiska livs hand höll...«

Kunstværket som et aftryk af liv, på én gang tidløshed og foreløbighed har det vundet mod tiden.

Det vil mange af Ekelöfs digte også gøre.

VAGN THULE

Gunnar Ekelöf.

strå.

I verklighet är du ingen.

Men den, som ingenting er, han er mange ting. Og et af de væsentligste træk i Ekelöfs digte bliver derfor identifikationen med andres oplevelser. Bekendelsen til det tomme jeg og meningen i meningsløsheden medførte en stadig og fortsat omprøvelse af allerede erobrede positioner. Ekelöf slækkede ikke på kravene trods de allerede vundne resultater.

För sin död nåede han såle-

hans digtning.

I noterne til sin sidste bog »Vägvisare till underjorden« oplyser han, at denne bog er tænkt som midterhvelvingen i ruinen »Diwan«. Ruinbetegnelsen dækker det forhold, at Ekelöfs poesi opsuger elementer fra hele kulturhistorien, stumper af fjern mytologi. — Omkring denne midterhvelving står da »Diwan över fursten av Emgion« og »Sagan om Fatumeh«.

»Diwan över fursten av Em-